

ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਅਧਿਆਇ

੧੪

ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ

ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਘਾਟ ਭੌਤਿਕ ਸੰਕਟ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਫਲਦਾਇਕ

ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਮੌਜੂਦਾ

ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ।

— ਕੋਟਲਿਯਾ ਦਾ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰ

ਵੱਡੇ

ਸਵਾਲ

1. ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
2. ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਅੰਤਰ ਹਨ?
3. ਤਿੰਨੇ ਖੇਤਰ ਕਿਵੇਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ?

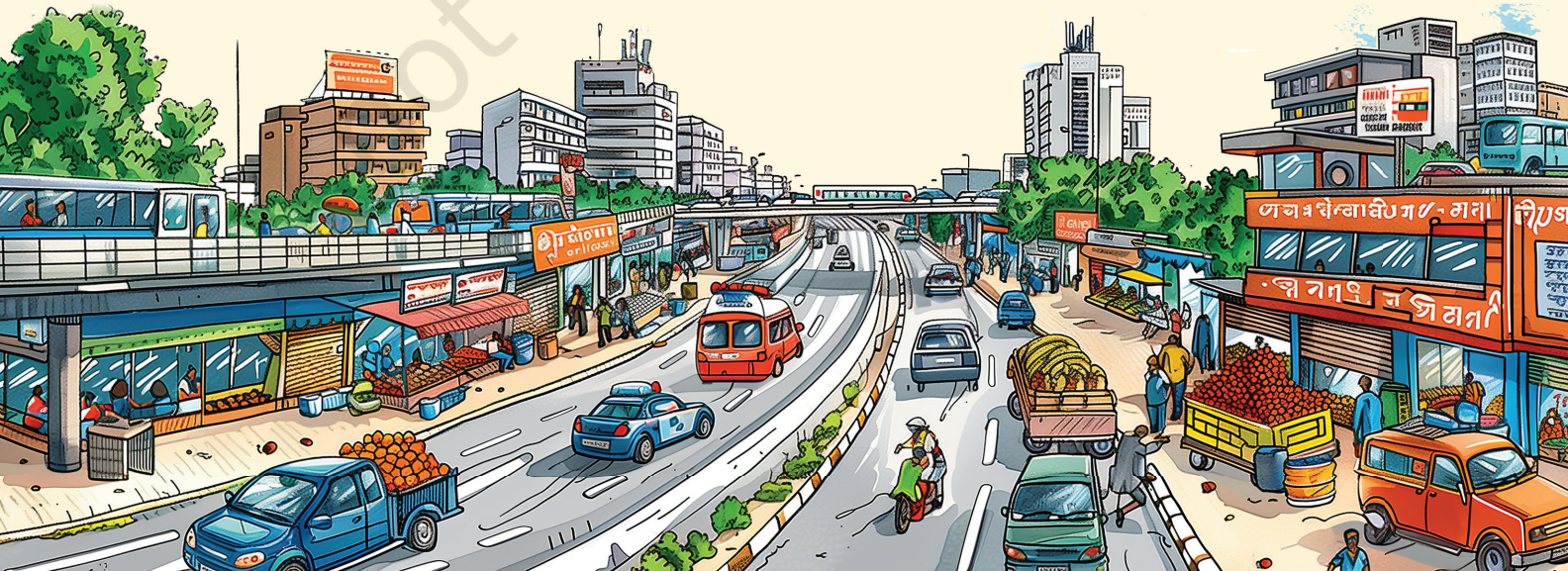

0681CH14

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਅਧਿਆਇ ੧੩ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ- ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਆਰਥਿਕ। **ਮੁਦਰਾ ਮੁੱਲ** ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਗੈਰ-ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ **ਮਹੱਤਤਾ** ਬਾਰੇ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਾਂਗੇ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

ਮੁਦਰਾ ਮੁੱਲ: ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਮੁੱਲ ਜਿਸਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ
ਖੇਤਰ:
ਵਿਆਪਕ ਸਮੂਹ
ਜਿਸ ਵਿੱਚ
ਵੱਖ-ਵੱਖ
ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀਆਂ
ਹਨ ਜੋ ਕਿਸੇ
ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ
ਆਰਥਿਕ
ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਵਿੱਚ
ਸਹਾਇਤਾ
ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਵੱਖਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ, ਐਂਜ਼ਾਰਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਅਤੇ ਕੱਪੜਾ ਬੁਨਣ ਵਰਗੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਜਾਂ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ, ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ।

ਅੱਜ, ਇੱਥੇ ਵਿਭਿੰਨ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੰਪਿਊਟਰ, ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਅਤੇ ਡਰੋਨ ਬਣਾਉਣਾ; ਬੈਂਕਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਟਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ; ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣਾ; ਫਰਨੀਚਰ ਬਣਾਉਣਾ; ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਕੱਪੜੇ ਸਿਲਾਈ ਕਰਨਾ; ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਬਣਾਉਣਾ; ਫਰਿੰਜ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ; ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲਿੰਕ ਹਨ।

ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਕੁਝ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਮਾਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਸਮੂਹਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਮਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਹਨ।

ਫੇਸਿੰਗ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਉਦਾਹਰਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਆਪਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਉ. ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਉਹ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਦਰਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ: ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤ ਤੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੱਚਾ ਮਾਲ ਕੱਢਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਤੀ, ਮੱਛੀ ਫੜਨਾ, ਜੰਗਲਾਤ ਆਦਿ।

ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕਰਨ

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ

ਖੇਤੀਬਾੜੀ

ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ

ਨਿਰਮਾਣ

ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੈਕਟਰ

ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ

ਮਾਈਨਿੰਗ

ਨਿਰਮਾਣ

ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਲੋਜਿਸਟਿਕਸ

ਮੱਛੀ
ਫੜਨਾ

ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ

ਸੰਚਾਰ

ਪਸ਼ੂਪਾਲਣ

ਸੂਰਜੀ ਊਰਜਾ

ਬੈਂਕਿੰਗ

ਜੰਗਲਾਤ

ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ

ਆਵਾਜਾਈ

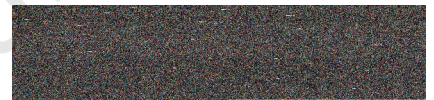
ਸੈਕਟਰ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕੱਤਰ ਕਰਨਾ, ਖਾਨਾਂ ਤੋਂ ਕੋਲਾ ਕੱਢਣਾ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ ਤੋਂ ਮੱਛੀ, ਪੋਲਟਰੀ ਫਾਰਮਾਂ ਤੋਂ ਆਂਡੇ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਮੁੱਢਲੇ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਹਨ।

ਸਭ ਤੋਂ ਆਮ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਖਣਜ, ਮੱਛੀ ਫੜਨ, ਪਸ਼ੂਪਾਲਣ ਕਰਨਾ, ਜੰਗਲਾਤ ਆਦਿ ਹਨ। ਹੇਠਾਂ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ।

ਗ੍ਰੀਨਹਾਊਸ ਫਾਰਮਿੰਗ

ਮਾਈਨਿੰਗ

ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ (ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ)

ਜੰਗਲਾਤ

ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਣ

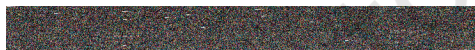
ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹਨਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੋ।

ਅ. ਸੈਕੰਡਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਆਉਟਪੁੱਟ ‘ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, **ਸੈਕੰਡਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ** ਜਾਂ **ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ** ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ ਵਿੱਚ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸੜਕਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ, ਬਿਜਲੀ, ਗੈਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਤੋਂ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂ ਖਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਟਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ, ਮੂੰਗਫਲੀ ਤੋਂ ਤੇਲ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਚਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗਲ ਦੀ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਫਰਨੀਚਰ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਪਾਹ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੱਪੜੇ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਸਟੀਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਾਂ, ਟਰੱਕਾਂ ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਵਾਹਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤਰ:
ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਖਪਤ ਲਈ ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਟੋਮੋਬਾਈਲ ਫੈਕਟਰੀ

ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਫੈਕਟਰੀ

ਫਾਰਮਾਸਿਊਟੀਕਲ ਫੈਕਟਰੀ

ਫਰਨੀਚਰ ਉਤਪਾਦਨ ਇਕਾਈ

ਖੁੰਝੋ ਨਾ

ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮ	੨੦੨੨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਯਾਤਰੀ ਵਾਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਰਾਂ	੪੫ ਲੱਖ
ਟਰੱਕਾਂ ਵਰਗੇ ਵਪਾਰਕ ਵਾਹਨ	੧੦.੩ ਲੱਖ
ਤਿੰਨ ਪਹੀਆ ਵਾਹਨ	੮.੬ ਲੱਖ
ਦੋ ਪਹੀਆ ਵਾਹਨ	੨ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ

(ਸਰੋਤ: ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਫ ਇੰਡੀਅਨ ਆਟੋਮੋਬਾਈਲ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਰਜ਼, <https://www.siam.in/statistics.aspx?mpgid=੮&pgidtrail=੧੩>)

ਆਉ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਦੇ ਹੋਰ ਆਰਥਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ?

- ੧.
- ੨.

ੲ. ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ

ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ **ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ** ਜਾਂ **ਤੀਜੇ ਖੇਤਰ** ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਅਸੀਂ ਵੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਪਰ ਜੋ ਫਿਰ ਵੀ ਵੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਟਰੱਕ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਅਨਾਜ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖੇਤ ਤੋਂ ਫੈਕਟਰੀ ਜਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੱਕ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫਲ ਜਾਂ ਸਬਜ਼ੀ ਵਿਕਰੇਤਾ ਘਰੇਲੂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਉਪਜ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਾਕਟਰ, ਨਰਸਾਂ, ਅਧਿਆਪਕ, ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਪਾਇਲਟ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 'ਚ ਟੈਕਨੀਸ਼ੀਅਨ (ਤਕਨੀਕੀ ਮਾਹਰ) ਵੀ ਹਨ ਜੋ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਅਤੇ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਸਮੇਤ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਕੈਨਿਕ ਜੋ ਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਵਰਗੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਸ਼ੀਅਨ ਜੋ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਸਪਲਾਈ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੋਬਾਈਲ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ, ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਹੋਟਲਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ, ਬੈਂਕਾਂ, ਸਕੂਲਾਂ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ, ਦੁਕਾਨਾਂ, **ਗੋਦਾਮਾਂ** ਆਦਿ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਚਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੀਜੇ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ **ਸੇਵਾ ਖੇਤਰ** ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੈਕਟਰ:

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਦੇਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ, ਬੈਂਕਿੰਗ, ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ।

ਗੋਦਾਮ: ਵੱਡੀਆਂ

ਇਮਾਰਤਾਂ ਜੋ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਣ, ਵਰਤਣ ਜਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹਵਾਈ ਅੱਡਿਆਂ ਤੇ

ਪ੍ਰਚੂਨ ਸਟੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ।

ਸੈਕਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰਤਾ

ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਕੁਦਰਤੀ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਖਪਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਉਤਪਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਉਦਾਹਰਣ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਆਨੰਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਯਾਤਰਾ 'ਤੇ ਜਾਈਏ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਮਝਾਂਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਤਿੰਨੇ ਖੇਤਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਡੇਅਰੀ ਸਹਿਕਾਰੀ: ਖੇਤ ਤੋਂ ਪਲੇਟ ਤੱਕ

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ, ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਦੁੱਧ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਦੇਸਤ, ਆਪਣੀਆਂ ਗਊਆਂ ਜਾਂ ਮੱਝਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਸ ਦਿਨ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ! ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਗਊਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਗਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਚੋਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਨੇੜੇ ਦੀ **ਡੇਅਰੀ** ਨੂੰ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਲਗਭਗ ੫੦ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਹ ਆਨੰਦ ਮਿਲਕ ਯੂਨੀਅਨ ਲਿਮਟਿਡ (ਅਮੂਲ) ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਦੁੱਧ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ੧੯੪੦ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਆਨੰਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ

ਵਰਗੀਜ਼ ਕੁਰੀਅਨ
(ਖੱਬੇ) ਅਤੇ
ਤ੍ਰਿਭੁਵਨਦਾਸ ਪਟੇਲ
(ਸੱਜੇ)

ਸਮਾਜ ਦੀ ਖੋਜ: ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ
ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਪਏ

ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਗੁਆਂਢੀ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਵੇਚਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਵੇਚਣ ਲਈ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾਂ ਨੇੜਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਲ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਗਰਮੀ ਦੇ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਦਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਲਦੀ ਵੇਚਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਮਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਪੈਸੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਵਿਚੋਲੇ ਕਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ/ਦਲਾਲ/ਆੜੂਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਭਾਅ 'ਤੇ ਥੋਕ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਖਰੀਦਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਵੇਚਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਠੱਗਿਆ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ।

ਇੱਕ ਦਿਨ, ਕਿਸਾਨ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੇਤਾ ਸਰਦਾਰ ਵੱਲਭਭਾਈ ਪਟੇਲ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਬਣਨ ਅਤੇ **ਵਿਚੋਲਿਆਂ** 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਛੱਡਣ ਲਈ ਇੱਕ **ਸਹਿਕਾਰੀ** ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ। ਸਹਿਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਕਿਸਾਨ ਦੁੱਧ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ, ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਵਜੋਂ ਦੁੱਧ ਖਰੀਦਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਪਟੇਲ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਈ।

ਅਮੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ੧੯੪੬ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨਦਾਸ ਪਟੇਲ (ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੈਨਾਨੀ) ਅਤੇ ਡਾ. ਵਰਗੀਜ਼ ਕੁਰੀਅਨ (ਇੱਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਜੋ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡੇਅਰੀ ਫੈਕਟਰੀ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸਹਿਕਾਰੀ: ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਜੋ ਰਸਮੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਹਿਕਾਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਚੋਲੇ: ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਤੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਰੀਦਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚਦੇ ਹਨ। ਵਿਚੋਲੇ ਇਸ ਸੇਵਾ ਲਈ ਫੀਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਵਰਗੀਜ਼ ਕੁਰੀਅਨ (ਖੱਬੇ) ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਭੁਵਨਦਾਸ ਪਟੇਲ (ਸੱਜੇ)

ਪੈਸਟਰਾਇਜ਼ੇਸ਼ਨ:
ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿਸ
ਦੁਆਰਾ ਹਾਨੀਕਾਰਕ
ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨੂੰ ਮਾਰਨ
ਲਈ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ
ਤਾਪਮਾਨ 'ਤੇ ਗਰਮ
ਕਰਕੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਫੈਕਟਰੀ: ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ
ਨਿਰਮਾਣ ਜਾਂ ਸਮੂਹ
ਜਿੱਥੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ
ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ, ਜਾਂ ਅੰਤਮ ਉਤਪਾਦ
ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ
ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਚੂਨ: ਮੁੜ
ਵਿਕਰੀ ਦੀ ਬਜਾਏ
ਅੰਤਮ ਖਪਤਕਾਰ
ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੋਂ
ਲਈ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ
ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ
ਦੀ ਵਿਕਰੀ।

ਨਿਰਯਾਤ:
ਵਸਤੂਆਂ
ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ
ਜੋ ਇੱਕ ਦੇਸ਼
ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ
ਕੀਤੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ

ਅਤੇ ਦੂਜੇ
ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ
ਖਰੀਦਦਾਰਾਂ
ਜਾਂ ਖਪਤਕਾਰਾਂ
ਨੂੰ ਵੇਚੀਆਂ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਪਹਿਲ ਕਦਮੀ ਨੇ ਔਰਤਾਂ ਸਮੇਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਿੱਤਾ। ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਨੇ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ, **ਪੈਸਟਰਾਇਜ਼ੇਸ਼ਨ** ਅਤੇ ਵਿਕਰੀ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਲਏ। ਕੰਮ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੌਲੀ

ਹੌਲੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਂਗ ਬਣ ਗਏ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜੋ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਉਤਪਾਦ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ **ਫੈਕਟਰੀ** ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੱਖਣ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਪਾਊਡਰ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਅੱਜ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੁੱਧ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪਲਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ

ਵਿਸ਼ਾਲ ਲੜੀ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਦੇ ਨਾਮ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਫਿਰ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵੱਡੀਆਂ **ਪ੍ਰਚੂਨ** ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਅਤੇ ਵੇਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਉਹ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ **ਨਿਰਯਾਤ** ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਹੈ?

ਇਸ ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਹਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਵੇਚਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਗਾਂਵਾਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ

ਫਿਰ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਸੈਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰੂਪ (ਤਰਲ) ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਦੁੱਧ ਦਾ ਪਾਊਡਰ, ਘਿਓ, ਪਨੀਰ, ਮੱਖਣ ਅਤੇ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

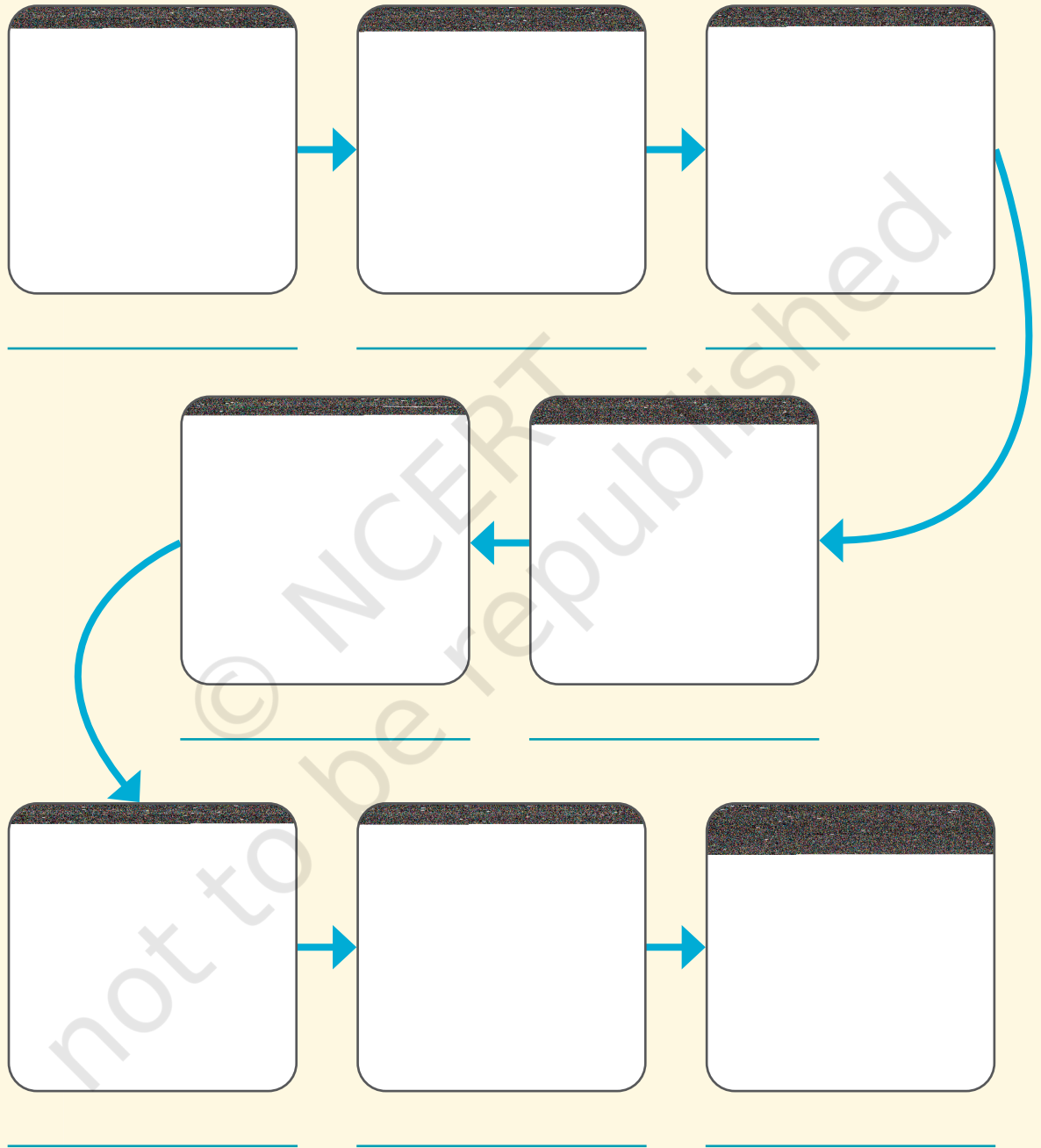

ਅਮੂਲ ਆਪਣੇ ਬਣਾਏ ਸਾਰੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੇਚਦਾ ਹੈ। ਅਮੂਲ ਆਪਣੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਲਈ ਲਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੇਲਵੇ, ਹਵਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਸਟੋਰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਕਸਬਿਆਂ, ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ, ਆਵਾਜਾਈ, ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚੂਨ ਇੱਕ ਤੀਜੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਹੈ।

ਖੁੰਡੇ ਨਾ

ਬਿਲਕੁਲ ਅਮੂਲ ਵਾਂਗ, ਉੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਹੋਰ ਦੁੱਧ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਨਾਟਕ ਤੋਂ ਨੰਦਨੀ, ਦਿੱਲੀ-ਐਨਸੀਆਰ ਤੋਂ ਮਦਰ ਡੇਰੀ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਤੋਂ ਆਵਿਨ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਵਿਜੇ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ ਤੋਂ ਕੇਵੀ, ਬਿਹਾਰ ਤੋਂ ਸੁਧਾ, ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵੇਰਕਾ ਆਦਿ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਅਪਾਹਜ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਵਰਗੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ?

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ, ਆਓ ਦੇਖੀਏ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਦਾ (ਰੁੱਖ ਦੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਰੇਸ਼ੇ) ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਛਪਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦੇ

ਚਿੱਤਰ ੧੪.੧

ਰੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਗੁਦਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਜੋ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਖੇਤਰ ਇਕੱਠੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਦੇ।

ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਤਪਾਦ (ਦੁੱਧ) ਸਿੱਧੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ (ਗਊਆਂ / ਪਸ਼ੂਆਂ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ

ਪੰਨਾ ੨੦੬ 'ਤੇ ਚਿੱਤਰ ੧੪.੧ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰੋ।

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਚਿੱਤਰ ੧੪.੧ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ ੨੦੬ 'ਤੇ ਦਿਖਾਏ ਗਏ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਿਹਨਿਤ ਕਰੋ:

੧. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ
੨. ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ
੩. ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸੈਕਟਰ

ਖੁੰਝੋ ਨਾ

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ, ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਾਗਜ਼ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਕਾਗਜ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਰੀਸਾਈਕਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਟਨ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਰੀਸਾਈਕਲਿੰਗ ਨਾਲ ੧੭ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ੨.੫

ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਵਿਭਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਕਲਾਸਰੂਮਾਂ ਅਤੇ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

ਆਓ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ

ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਓ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਜਾਂ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਵਜੋਂ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਕਰੋ। ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤੀਰ ਖਿੱਚੋ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ?

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧੀਏ ...

- ਇਸ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਿਆ।
- ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਅਤੇ ਵਰਨਣਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਸੈਕਟਰਾਂ - ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਅਤੇ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ।

ਸਵਾਲ, ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ

1. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸੈਕਟਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ? ਦੋ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿਓ।
2. ਸੈਕੰਡਰੀ ਸੈਕਟਰ ਤੀਜੇ ਖੇਤਰ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ।
3. ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ, ਸੈਕੰਡਰੀ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿਓ। ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਿੱਤਰ (flow diagram) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦਿਖਾਓ।